

до самостійного вирішення власних проблем з працевлаштуванням); 24,1 % – молодь до 28 р., а 24 % – це молодь, що шукає роботу більше одного року. Серед останніх 27,6 % респондентів не змогли знайти роботу після закінчення вищих навчальних закладів, 10,7 % – після закінчення професійно-технічних училищ. Загалом серед усього безробітного населення регіону 12,9 % становлять особи з вищою освітою.

За рівнем безробіття в Івано-Франківській області виділяються райони з найвищими показниками – Городенківський район (8,21%) та Яремчанська міська рада (13,4 %), та найнижчими – Івано-Франківська міська рада (2,04 %) і Коломийський район (2,09 %). Найбільші проблеми із працевлаштуванням молоді і найвищий офіційний рівень безробіття серед молодих зафіксовано у Тисменицькому, Коломийському і Тлумацькому районах, тоді як низькими відповідними значеннями характеризуються Косівський і Верховинський райони.

Отже, проблема безробіття в Івано-Франківській області ще залишається гострою, хоча за останні роки намітилися стійкі тенденції до її стабілізації. У межах обласного регіону виявлено значні диспропорції у рівнях зайнятості і безробіття населення. Тому регіональна програма оздоровлення економіки і стабілізації ринку праці повинна враховувати локальні суспільно-географічні умови. Особливої уваги потребує питання удосконалення методики розрахунків рівня і структури безробіття, адже саме від точності обчислених показників залежить ефективність дій державної і регіональної влади, ефективність капіталовкладень та інвестицій, спрямованих на створення нових робочих місць та активізації економіки регіону.

Література:

1. Економічна активність населення Івано-Франківської області за 1998–1999 роки: Статистичний збірник. – Івано-Франківськ: Обласне управління статистики, 2000. – 32 с.
2. Економічна активність населення Івано-Франківської області за 2000–2001 роки: Статистичний збірник. – Івано-Франківськ: Обласне управління статистики, 2002. – 104 с.
3. Економічна активність населення Івано-Франківської області за 2002–2003 роки: Статистичний збірник. – Івано-Франківськ: Обласне управління статистики, 2004. – 104 с.
4. Кількість окремих категорій працівників та підготовка кадрів в економіці Івано-Франківської області: Статистичний збірник (1998 – 2003 роки). – Івано-Франківськ: Обласне управління статистики, 2004. – 38 с.
5. Проданова І. Причини безробіття та аналіз ринку праці Івано-Франківської області // Науковий вісник Прикарпатського університету: Серія економічних наук. № 2. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 129 – 133.

Summary:

The article “Economic and Geographic Aspects of Employment and Unemployment in Ivano-Frankivsk Oblast” characterizes regional features of the labor market formation, dynamics of the quantity of economically active population and structure of employment, spatial differentiation of the levels of employment. The article also describes the general economic and geographic characteristics of the unemployed people, points out the deficiencies of statistical estimations of unemployment.

УДК 338:91 (447)

Галина КОЦЕЛКО

СТАН БЕЗРОБІТТЯ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Перехід економіки України до ринкових відносин робить надзвичайно актуальною проблему формування і використання трудового потенціалу країни загалом і окремих регіонів, з метою досягнення найефективнішої зайнятості і всебічне дослідження нових процесів у сфері зайнятості населення. Пізнання об'єктивних закономірностей розвитку ринкового господарства необхідні для формування та регулювання ринків праці різних рівнів організації.

Результатом трансформації форм власності і структури суспільного виробництва, що відбувалися в Україні протягом останнього десятиліття, став перерозподіл трудових ресурсів за видами зайнятості. Виникли різні форми безробіття, посилювалися трудові міграційні процеси.

Проблеми реформування економіки України спричинили зниження загального рівня зайнятості, і, відповідно, зростання повного, часткового та прихованого безробіття, труднощі з працевлаштуванням. Зміна форм власності, реорганізація підприємств призвели до вивільнення значної кількості працівників, загострення проблем структурного безробіття. Незадовільна адаптованість

частини населення, відсутність або низька трудова мобільність безпосередньо впливають на ефективність використання трудового потенціалу, зростання чисельності незайнятого населення, підвищення соціальної напруженості у суспільстві.

Дані аналізу стану ринку праці та структури трудових ресурсів Тернопільської області свідчать про прямо пропорційну залежність їх від змін в економіці, демографічних і соціальних тенденцій, а також низки специфічних чинників, насамперед від обсягів вивільнення працівників з підприємств та організацій, рівня сільського безробіття, трудової міграції. Позитивні зрушення в економіці області, за даними Держкомстату України, практично стабілізувалася – 38810 осіб працездатного віку станом на 01.09.2004р. та 35793 осіб. станом на 01.09.2005р., знизився й рівень безробіття, розрахований за методологією Міжнародної організації Праці, – з 15,5% до 14,3% [4, с.1]

Глобальна проблема нинішнього ринку праці – відсутність попиту на робочу силу. Загальна зайнятість населення має тенденцію до зменшення.

За теперішніх умов господарювання пропозиція робочої сили формується під впливом структурної перебудови економіки, реструктуризації підприємств, з одного боку, та спаду обсягів виробництва – з іншого.

Від початку реформування економіки сама сфера зайнятості зазнала зміни, виникли нові питання, невіршення яких неможливе при визначенні потреби в нових робочих місцях.

Приховане безробіття через циклічну незайнятість є резервом, що загрозово впливає на поповнення ринку праці. Тому легалізація прихованого безробіття – це, з одного боку, повне використання продуктивного трудового потенціалу, а з іншого, – вивільнення надлишкової робочої сили, яка потребує для свого працевлаштування вільних робочих місць.

Одним із основних чинників формування ринку праці є вивільнення працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва та праці, в тому числі, у зв'язку з ліквідацією, реорганізацією, перепрофілюванням підприємств, установ, організацій, скороченням чисельності штату.

Поряд з іншими причинами, – відсутність коштів на виплату вихідної допомоги вивільненим працівникам, очікування на економічну стабілізацію та набуття чинності п.1 ст.26 Закону України „Про зайнятість населення”, позитивні тенденції щодо стабілізації економіки в м.Тернополі – привели до сповільнення темпів вивільнення працівників.

Слід також врахувати, що з підприємств та організацій міста вивільнено чимало робітників і спеціалістів з досвідом роботи. З загальної чисельності громадян значний відсоток становили особи, які звільнені з підприємств, установ і організацій у зв'язку з реорганізацією виробництва, скороченням чисельності або штату. Так у м.Тернополі найбільше працівників у 2004р. було вивільнено з КП „Тернопільелектротранс” (295 осіб) та з ТзОВ „Поділля-цукор” (263 особи).

Процеси вивільнення працівників у м.Тернополі характеризуються наступними даними: у 2000р. було вивільнено 1852 особи; у 2001 р. – 1367 осіб; у 2002р. – 1121 осіб; у 2003р. – 1071 особу; у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці, вивільнення працівників у 2004р. становило 2097 осіб, [3, с.316-321], а станом на 1.09.2005 р. – 856 осіб, а ще прогнозується вивільнення близько 530 осіб.

Середньорічна кількість працівників по Тернопільській області за період з 1990 по 2002 рік зменшилася з 519,4 до 253,6 тис. осіб, або на 49%, а чисельність промислово-виробничого персоналу (без малих підприємств) з 103 до 45 тис. осіб, або більше, ніж вдвічі.

Змінюється структура зайнятих по формах господарювання. З року в рік зменшується чисельність працюючих у державному секторі економіки, а у приватному навпаки, – збільшується. У 2003 році з розрахунку на 10 тис. осіб населення було 34 державних підприємств. А у малому бізнесі працювало понад 40 тис. осіб, що склало 15,5% від загальної кількості зайнятих у галузях економіки області. Що стосується 2005 року, то зараз у Тернопільській області зареєстровано 5238 підприємств (з них діючих – 4953 підприємства), але більшість з них є невеликими, тобто з кількістю працюючих до 10 осіб, але треба зазначити що хоч і не дуже багато підприємств, Тернопільщини, зареєстровані як мале підприємство з промисловою потужністю, та робочих налічуються на таких підприємствах в середньому від 500 до 3500 працівників, тобто зараз на малих підприємствах області працює близько 70 тис. осіб, і це не враховуючи тіньового працевлаштування (коли немає офіційної реєстрації працівників).

Таким чином, з 2003 р. чисельність працюючих на підприємствах, установах та організаціях області зменшилась на 12,8 тис. осіб, що свого часу загострило ситуацію на ринку праці.

Найбільше вивільнено працівників в м. Тернополі, Чортківському, Теребовлянському та Кременецькому районах. У галузевому розрізі найбільше вивільнено, як і передбачалось Програмою зайнятості населення Тернопільської області на 2004 рік, з підприємств обробної промисловості – 32,5%,

сільського господарства – 27,8%, з торгівлі – 6,2% (від загальної кількості вивільнених). У складі вивільнених 57,2% – жінки та 5,2% – молоді у віці до 28 років. Із загальної кількості вивільнених 49,3% – займали робочі місця, 45% – посади службовців та 5,7% – місця, які не потребують спеціальної підготовки.

Серед підприємств найпомітнішим було звільнення з ВАТ “Чортківська кондитерська фабрика” (210 осіб), з Тернопільського ВАТ “Текстерно” (152 особи), Зборівського ТОВ “Фенікс” (120 осіб), Тернопільського ВАТ “Ватра” (115 осіб), Чортківського ТОВ “Галичанка” (95 осіб), Буцацького ПАП “Промінь” (66 осіб), Почаївської фабрики “Пластик” (Кременецький район) (57 осіб), КП “Тернопільелектротранс” (295 осіб), ТзОВ “Поділля-цукор” (263 особи), ТРЗ “Оріон” (186 осіб), ВАТ “Галія” (114 осіб) та ВАТ “Комбайновий завод” (64 особи) [3, с.315-318]

Причинами звільнення людей керівники цих організацій визначили: розбалансованість економіки, спад виробництва, реорганізації служб, брак оборотних коштів. Але попри все вони виділяють і інші причини звільнення працівників з робочих місць або неприйняття на роботу, які, як на їх думку, так чи інакше теж досить таки впливають на процес виробництва. І серед них такі: жалюгідний зовнішній вигляд, манери всезнайки, погана дикція, невміння говорити, некультурне мовлення, відсутність плану кар’єри та чітких цілей, недостатня відвертість і поміркованість, відсутність ентузіазму, зацикленість на грошах, низький рівень успішності під час навчання, небажання починати з низів, недостатня тактовність, зрілість та ввічливість, презирливі відгуки про попередніх працівників роботодавця, несаможиттєвість, нерішучість, невдале сімейне життя, відсутність почуття гумору, цинізм, лінь, невміння цінувати час, невихованість, відсутність розуміння цінності досвіду та ще багато інших, які іноді справедливі, та іноді необґрунтовані, та ба навіть некоректні.

Вся ця ситуація на ринку праці і безпосередньо на підприємствах спричинює зневіру молоді та й навіть старшого покоління в кращому майбутньому і призводить до того, що з кожним місяцем збільшується міграція населення області за кордон у пошуках спершу “шматка хліба”, а далі і стабільного заробітку. За неофіційними даними обласного управління статистики станом на 01.09.2005 року зареєстровано за кордоном близько 32,5%, яке перебувало вже там тривалий час.

Аналізуючи ринок праці у Тернопільській області, було з’ясовано, що за офіційними даними станом на 01.09.2005 року на обліку у службі зайнятості перебувало 35793 безробітних (на 01.09.2004 р. було 38810 осіб.). Протягом липня-серпня чисельність безробітних збільшилась в порівнянні з квітнем-травнем нинішнього року на 8245 осіб або на 17,9 %, та на 6182 особи, чи на 5,8 % порівняно з початком року. Причиною цього стала неможливість самостійно влаштуватися на робочі місця за фахом випускників навчальних закладів з вищим та середнім рівнем акредитації. Однак, починаючи з листопада чисельність безробітних планується скоротити завдяки збільшенню кількості робочих місць. Частка безробіття серед сільських жителів становить 53,5 % і, при збереженні існуючого порядку реєстрації громадян у службі зайнятості, прогнозується її подальше зростання.

Структура безробітних характеризується так: досить високим залишається освітній рівень безробітних – 29,1 % з них з вищою освітою; у професійному розрізі безробітних найбільше водіїв (2125 чол.), трактористів (2019), швачок (1314), бухгалтерів (2875), техніків (1433), інженерів (1392), серед службовців – бухгалтерів (952), продавців (1694), кухарів (1375), слюсарів (1370) та будівельників (1222), економістів (802) та менеджерів (629) ін. Треба зазначити також, що серед безробітних спостерігається зменшення питомої ваги службовців.

Шляхи подолання безробіття в Тернопільській області полягають, на нашу думку, в залученні безробітних перш за все до перенавчання для отримання потрібнішої у даний час професії, завдяки якій вони не лише отримають роботу, а й зможуть успішно з нею впоратися; залученні більше незайнятого населення до громадських робіт.

На фоні певної стабілізації чисельності безробітних все помітніше стає безробіття у сільській місцевості. Починаючи з 1996 року, внаслідок реформування аграрного сектора економіки, розпаювання КСП і передачі землі у приватну власність, значна частина працездатних жителів сіл, використовуючи недосконалість законодавства України про зайнятість, масово реєструються у центрах зайнятості з метою отримання комунальних субсидій, допомоги малозабезпеченим сім’ям з дітьми та допомоги по безробіттю. Як результат, чисельність безробітних селян та відповідно рівень безробіття у селах невпинно зростають.

Станом на 01.09.2005 року на обліку в центрах зайнятості перебувало 35793 безробітних, з них сільських жителів – 23758 осіб, що складає 61,0 % від усіх безробітних (на цю дату 2004 року було 53,5 %).

Основними заходами активної політики сприяння зайнятості залишаються працевлаштування безробітних на вільні та новостворені робочі місця, організація громадських та сезонних робіт,

професійне навчання та перенавчання, надання дотацій роботодавцям на створення додаткових робочих місць.

Станом на 01.09.2005р. за сприяння служби зайнятості працевлаштовано 25343 громадян, що в 1,2 рази більше, ніж у попередньому році, з них на робочі місця 23562 осіб (77,1 %) та 1781 осіб (22,9 %) на посади службовців. Пройшло професійне навчання за сприяння служби зайнятості 4547 осіб, а допомогу по безробіттю отримало 26582 особи. [4, с.1-3]

Досягнення економічно ефективнішої зайнятості населення можливе лише за умови підвищення рівня соціально-економічного розвитку України та її регіонів. Останнє є головною умовою створення додаткових робочих місць, повнішого використання трудового потенціалу. Для здійснення цієї умови доцільно здійснити структурну перебудову в економіці, яка передбачатиме ефективне використання трудового потенціалу. При цьому необхідно враховувати, що додаткові робочі місця можуть бути створені за таких умов: активізації діяльності наявних промислових підприємств шляхом їх перепрофілювання, диверсифікації та технічного переозброєння виробництва; створення малих підприємств для переробки місцевої (сільськогосподарської, будівельної) сировини у малих міських поселеннях та великих селах; розширення мережі підприємств, які виготовляють товари широкого вжитку, ремонтують сільськогосподарську техніку і транспортні засоби, виготовляють запасні частини до них; наближення цих підприємств до споживачів (в сільській місцевості); активного розвитку нових форм господарювання. Зокрема необхідне збільшення кількості кооперативів, спільних підприємств із залученням іноземного капіталу у різних господарствах.

Література:

1. Інвестування. Зайнятість. Освіта. За ред. Федоренко В.Г. – Київ, 2002
2. Василенко В.С. Державне регулювання зайнятості: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 252с.
3. Розраховано за: Статистичним щорічником України за 2004 р. Тернопіль, 2005
4. Ринок праці Тернопілля // Ринок праці №9 (164), вересень 2005.

Summary:

Kotselko H.B. THE UNEMPLOYMENT SITUATION IN TERNOPIL REGION AND POSSIBLE WAYS OF ITS OVERCOMING.

The article elucidates the problem that worries today quite a number of able-bodied populations of Ukraine – the problem of unemployment. The author gives statistic data of Employment Center in Ternopil region, analytical calculations that clearly depict the situation in the region and concrete proposals how to overcome this problem.

УДК 911.3:312(477.86)

Василь ДЖАМАН, Іван КОВБАС

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Важливою проблемою як на регіональному, так і на глобальному рівнях є демографічна криза, яка в свою чергу гостро назріла і в Україні. Вона характеризується властивими їй особливостями, що зумовлені різними причинами, насамперед, суспільно-політичними (голодоморами, етноцидом, війнами), екологічними (аварією на ЧАЕС та ін.), економічними, соціальними. Все це негативно вплинуло на демографічний потенціал українського народу. Така ситуація потребує ретельного вивчення проблеми і впровадження заходів щодо їх запобігання, покращення ситуації, як по всій території країни, так і її регіонів. Саме демографічні процеси забезпечують відтворення загальних меж чисельності населення, а також визначають тривалість життя сформованих поколінь.

Вихідні передумови. У науковій літературі демографічній кризі в Україні приділяється велика увага [1-6 та ін.]. Це зумовлено тим, що з 1991 р. Україну охопила депопуляція населення, масштаби якої щорічно зростали і на початку ХХІ ст. стабілізувалися на рівні – 7,6 ‰. Про актуальність цієї проблеми свідчить той факт, що в Україні засновано Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України і у травні 2003 р. відбулися Парламентські слухання на тему "Демографічна криза в Україні: її причини та наслідки". У процесі обговорення зазначалося, що за останнє десятиліття населення в Україні зменшилося на 4,5 млн. осіб, рівень народжуваності знизився на 38,5%, смертність зросла на 26,5%, а демографічна криза загрожує національній безпеці України. Впродовж останніх років прийнято ряд законів, які стосуються різних аспектів цієї проблеми. У законах